https://doi.org/10.18485/lsp.2025.6.ch14

Ivona Jovanović*
Univerzitet Crne Gore, Fakultet za turizam i hotelijerstvo – Kotor
Crna Gora
https://orcid.org/0009-0008-2075-7090

Edina Mandić-Abdić
JU Škola za srednje i više stručno osposobljavanje "sergije stanić" – Podgorica
Crna Gora

UDŽBENICI U FUNKCIJI NASTAVE/UČENJA FRANCUSKOG JEZIKA U TURIZMU I HOTELIJERSTVU U CRNOJ GORI

Sažetak: Uprkos rastućim potrebama za frankofonim turističkim poslenicima u Crnoj Gori, sve je manji broj zainteresovanih za izučavanje francuskog jezika, kako u srednjim stručnim školama, tako i na fakultetima namenjenim školovanju turističkog kadra. Uvidom u nastavne planove i programe stranih jezika i ankete realizovane sa nastavnicima francuskog jezika u srednjim stručnim školama turističkog i hotelijerskog usmerenja, uočen je nedostatak odgovarajućih udžbenika u nastavi/učenju francuskog. Nastavnici ističu brojne poteškoće u radu usled neujednačenog nivoa znanja učenika i ukazuju na nedovoljno snalaženje u pronalaženju i kreiranju didaktičkog materijala. Nakon prikaza aktuelnog stanja na terenu učenja/nastave francuskog jezika struke u crnogorskim školama i fakultetima, u radu su analizirana novija izdanja udžbenika francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu, sa ciljem definisanja budućih smernica koje bi obezbedile veću motivisanost nastavnika, učenika i studenata, kontinuitet u radu i efikasnost nastavnog procesa.

Ključne reči: francuski jezik struke, turizam i hotelijerstvo, udžbenici, Crna Gora

1. UVOD

Uči li se strani jezik "radi njega samog" ili da bi nečemu služio, ključno je pitanje koje još 1993. godine postavlja Denis Lehmann (Lehmann 1993, 82) u publikaciji *Objectifs spécifiques en langue étrangère*. Od tada pa do danas, došlo je do porasta „jezičkog udela posla" (Mourlhon-Dallies 2007, 13), odnosno do povećanja učešća jezičkih aktivnosti u obavljanju radnih zadataka na globalnom nivou. U takvom kontekstu, poznavanje stranog/stranih jezika struke može biti od presudne važnosti prilikom zapošljavanja.

* ivonaj@t-com.me

Ova konstatacija odnosi se i na industriju turizma koja beleži konstantan rast u globalnoj ekonomiji. Naime, baviti se turizmom znači komunicirati verbalno, kako usmenim, tako i pismenim putem. U zanimanjima koja zahtevaju direktan dodir sa turistima na destinaciji (vodič, recepcioner, konobar) komunikacija se najčešće obavlja usmenim putem, dok kadrovi angažovani na kreiranju i prodaji turističkih aranžmana, u komunikaciji sa svojim kolegama/klijentima pribegavaju češće poslovnoj korespondenciji (e-mail, poslovno pismo).

Zadatak nastavnika stranog jezika struke je da svoje učenike/studente pripremi za buduće profesionalne situacije i da govorne činove koje uvežbava kroz brojne aktivnosti u nastavnom procesu smesti u specifičan kontekst njihovih budućih potreba. U Francuskoj se za nastavu /učenje francuskog jezika struke koriste različiti termini : *Francuski za posebne namene* (Français sur objectifs spécifiques - FOS), *Stručni francuski* (Français langue de spécialité - FLS), *Francuski jezik struke* (Français langue professionnelle - FLP). Za razliku od nastave/učenja *Francuskog jezika za posebne namene* koji predstavlja odgovor na precizno postavljene zahteve za jezičkom obukom za koju je potrebno kreirati pojedinačno deskriptore profesionalnih kompetencija za svako zanimanje (Magniante 2007, 130), *Stručni francuski* u širem smislu stavlja fokus na specifične sintaksičke strukture, stručnu leksiku i diskurs svojstven određenoj struci, a ne na konkretnom zanimanju. Konačno, *Francuski jezik struke* ima širi dijapazon i često izlazi iz okvira same struke, ne zapostavljajući status određene profesije, ambijent u kojem se obavlja, kulturološke elemente koji se vezuju za određenu profesionalnu oblast, itd. (Magniante 2007, 130). Florence Mourlhon-Dallies ističe da je francuski jezik struke namenjen onima koji svoja zanimanja integralno obavljaju na francuskom jeziku, odnosno onima koji se na radnom mestu ne služe francuskim jezikom samo povremeno u komunikaciji. Bazira se, kako to objašnjava ova profesorica sa Univerziteta Paris-Descartes, na evolutivnim kompetencijama koje proizilaze iz multidimenzionalnog karaktera radnog mesta, na kojem dolazi do ukrštanja više različitih pozicija i izlaganja brojnim poslovnim izazovima. Mourlhon-Dallies govori o nekoj vrsti progresivne putanje kroz koju zaposleni prolazi i tokom koje može doći i do promene radne pozicije u okviru određenog područja rada (Langevin 2014, 48). O genezi francuskog jezika struke i različitim terminima koji se za njega vezuju, piše univerzitetska profesorica Milica Mirić u knjizi *Francuski jezik struke – teorijski i leksičko-morfološki aspekti* (Mirić, 2020).

Ukoliko se usredsredimo na oblast turizma, poznato je da on obuhvata i sektor hotelijerstva koji zapošljava 9/10 aktivne populacije u turizmu. Max Dany, autor jednog od prvih udžbenika iz oblasti francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu objavljenog 1980. godine ističe da ne postoji jasna granica koja razdvaja ova dva sektora, budući da se na recepciji hotela često odvijaju i turističke aktivnosti poput prodaje izleta, karata, pružanja informacija o kulturnim dešavanjima itd. (Dany 1979, 74). Osim toga, rezultati istraživanja o kojima u svojoj doktorskoj

disertaciji piše Ilić-Radojković potvrđuju teorijska stanovišta da nastavni program jezika struke mora da sadrži elemente opšteg jezika, posebno one učestale u određenoj profesionalnoj oblasti, kao i da profesionalne potrebe učenika/studenata uglavnom uključuju i situacije iz drugih područja aktivnosti (Ilić-Radojković 2014, 242). U oblasti turizma/hotelijerstva, profesionalni kontakti se retko svode samo na stručnu komunikaciju, pa se komunikacija ne može podeliti na segmente, gde bi se isključili jedni ili drugi elementi.

Od obnove nezavisnosti 2006. godine, Crna Gora je prevashodno orijentisana ka razvoju turizma koji danas sačinjava preko 30% njenog BDP-a. Najmanja balkanska država, kandidat je za članstvo u EU od 2010. i članica je od 2017. godine NATO pakta, međunarodne organizacije čiji su službeni jezici engleski i francuski. Uprkos činjenici da francuski turisti u Crnoj Gori spadaju među najbrojnije iz zemalja EU, da francuski predstavlja odmah posle engleskog najizučavaniji strani jezik u pomenutoj međunarodnoj zajednici i da francuskim opšti 26% njenih stanovnika, paradoksalno je da za njegovo izučavanje u Crnoj Gori opada interesovanje (Jovanović, Lazarević-Milivojević 2021, 121-139). Analiza koju je realizovalo *Udruženje profesora francuskog jezika Crne Gore* ukazuje na činjenicu da je broj učenika francuskog jezika u crnogorskim osnovnim i srednjim školama danas prepolovljen u odnosu na 2014. godinu. Još više zabrinjava situacija na Univerzitetu Crne Gore gde je mali broj upisanih studenata na studijskom programu za Francuski jezik i književnost Filološkog fakulteta u Nikšiću kao i onih koji se opredeljuju za učenje francuskog na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru. Jedini izuzetak, među visokoškolskim ustanovama, predstavljaju studije Međunarodnog hotelijerstva i menadžmenta privatnog Univerziteta UDG, koje se u Podgorici organizuju u saradnji sa Vatel grupom, liderom u obrazovanju menadžera u hotelijerstvu u Francuskoj.

Osim na Univerzitetu, stručni kadrovi u turizmu i ugostiteljstvu, obrazuju se u Crnoj Gori u školama za srednje stručno obrazovanje za zanimanja IV stepena (hotelsko-turistički tehničar, restorater i gastronom) i zanimanja III stepena (konobar, kuvar i poslastičar). Francuski jezik kao drugi ili treći strani jezik - predmet po izboru, izučava se kao nastavni predmet u osam od ukupno petnaest srednjih škola stručnog usmerenja za područje rada turizam i ugostiteljstvo. U realizaciji nastavnog programa, srednjoškolski nastavnici francuskog jezika dužni su da se rukovode obrazovnim programima zasnovanim na opšteobrazovnim i stručnim ishodima učenja koje je Centar za stručno obrazovanje Crne Gore propisao za strani jezik u turizmu i ugostiteljstvu (za obrazovne profile hotelsko-turistički tehničar i restorater). Međutim, izbor udžbenika i dodatnog materijala za nastavu nije nametnut, pa su slobodni da se u nastavi koriste i drugim metodama i priručnicima za ostvarivanje ciljeva predviđenih programom. Taj izbor predstavlja složen zadatak za svakog predavača, budući da su crnogorska odeljenja francuskog jezika struke često heterogenog karaktera, bilo da je reč o stručnom ili jezičkom predznanju polaznika. Iz pomenutog razloga upotreba jednog udžbenika često nije dovoljna u nastavi, pa je neophodno kombinovati

materijal iz više udžbenika i dopunjavati autentičnim dokumentima što zahteva dodatni rad nastavnika i veću sistematičnost i organizovanost u radu učenika.

Cilj ovog rada je da odredi smernice o kojima bi nastavnici francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu trebalo da se rukovode u odabiru udžbenika u srednjim školama i Univerzitetima, s namerom da se crnogorski učenici/studenti motivišu da u većem broju biraju francuski kao strani jezik po izboru. Za potrebe istraživanja analizirani su udžbenici francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu, francuskih kao i crnogorskih izdavača, kako bi se s jedne strane, utvrdilo u kojoj meri se njihov sadržaj poklapa s opšteobrazovnim i stručnim ishodima učenja kojih se nastavnici moraju pridržavati u srednjoškolskom nastavnom procesu, a s druge strane, kako bi učinili nastavu efikasnijom i približili je učenicima čiju je pažnju sve teže zadržati. Da bi se na adekvatan način sagledali stavovi i mišljenja nastavnika, sprovedena je anketa/upitnik na koju je odgovorila većina srednjoškolskih nastavnika francuskog jezika struke u Crnoj Gori. Rezultati istraživanja ukazuju na kompleksnu problematiku odnosa opšteg jezika i jezika struke i na važnost u odabiru odgovarajućeg udžbenika koji, ne samo da nastavnicima pruža podršku u radu, već učenicima značajno olakšava učenje, osiguravajući im autonomiju i sigurnost prilikom savladavanja gradiva.

2. UČENJE/NASTAVA FRANCUSKOG JEZIKA U TURIZMU I HOTELIJERSTVU U CRNOJ GORI - PRIKAZ SITUACIJE NA TERENU

Ukoliko se izuzmu master studije Fakulteta političkih nauka na Univerzitetu Crne Gore (studijskog programa Međunarodni odnosi i Novinarstvo), francuski se kao jezik struke u Crnoj Gori institucionalno kao obavezan predmet po izboru, izučava jedino u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama koje školuju kadrove u turizmu i hotelijerstvu.

U okviru obrazovnih profila turizam i ugostiteljstvo koji nas zanimaju u ovom radu, francuski se u crnogorskim srednjim školama u najvećem broju slučajeva izučava kao drugi, a ređe kao treći strani jezik, s tim da broj učenika varira u zavisnosti od interesovanja, kadrovskih mogućnosti škola i pojedinačnih odluka rukovodilaca obrazovnih ustanova. U Crnoj Gori se učenici srednjih stručnih škola u najvećem broju opredeljuju za izučavanje italijanskog jezika, budući da je najzastupljeniji u osnovno-školskom obrazovnom sistemu, te nastavljaju da ga izučavaju i u srednjoj školi. Potom, po broju zainteresovanih učenika, sledi izučavanje nemačkog, ruskog i francuskog jezika.

Na Univerzitetu Crne Gore, francuski se kao drugi strani jezik izučava na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru kao obavezan predmet po izboru. Osim francuskog, studentima su ponuđeni nemački, ruski i italijanski jezik. I na ovom nivou obrazovanja, studenti se uglavnom opredeljuju za izučavanje drugog stranog jezika koji su u prethodnom školovanju izučavali, a to su italijanski ili ruski jezik u najvećem broju slučajeva.

Srednjoškolski nastavnici francuskog jezika u nastavnom procesu koriste različite udžbenike koji su im delom dostupni posredstvom Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva i Centra za stručno obrazovanje Crne Gore. Reč je o udžbenicima namenjenim izučavanju opšteg jezika *La classe* (nivo A1, A2, B1 francuskog izdavača Clé international) i *Bienvenue au Monténégro!* (nivo A1, za I razred srednjih škola za područje rada Trgovina, turizam i ugostiteljstvo čiji je izdavač Centar za stručno obrazovanje Crne Gore). Dva nastavnika se u nastavnom procesu koriste udžbenikom *Bon voyage!* nivoa A1-A2 izdavača Clé international koji je školama donirala Ambasada Francuske u Crnoj Gori. Nastavnici francuskog jezika turizma i hotelijerstva na Univerzitetu se u svom radu najčešće služe udžbenicima *Hotellerie.com* i *Tourisme.com* izdavača Clé international.

3. UDŽBENICI FRANCUSKOG JEZIKA U TURIZMU I HOTELIJERSTVU DOSTUPNI NA TRŽIŠTU FRANCUSKE I CRNE GORE

Uprkos činjenici da Francuska predstavlja državu sa najvećim prilivom inostranih turista u svetu, da je njena gastronomija jedna od najrenomiranijih, a da je Francuski gastronomski obrok upisan 2010. godine na listu UNESCO-ve nematerijalne kulturne baštine, iznenađuje mali broj publikovanih udžbenika za izučavanje francuskog kao stranog jezika u turizmu i hotelijerstvu. Naime, na tržištu Francuske dostupna su svega tri udžbenika francuskog kao stranog jezika za oblast turizam i tri udžbenika za oblast hotelijerstvo, restoraterstvo i kulinarstvo. Nijedan od udžbenika nije namenjen početničkom nivou izučavanja francuskog jezika, iako pojedini autori ističu kao ciljnu grupu polaznike nivoa A1/A2.

Uočen nedostatak, nadomešten je još 2008. godine udžbenikom *Bienvenue au Monténégro!* publikovanim u Crnoj Gori za početnički nivo izučavanja francuskog jezika, čije su kreatorke autorke ovog rada. Nakon objavljivanja ovog udžbenika koji je finansirala vlada Kraljevine Norveške i delom ambasada Francuske u Crnoj Gori, JU Centar za stručno obrazovanje Crne Gore nije raspisivao konkurs za dostavljanje novih rukopisa udžbenika stranih jezika namenjenih srednjim stručnim školama.

Zanimljivo je napomenuti da je pre dve i po decenije, na tržištu Francuske, broj udžbenika francuskog kao stranog jezika u turizmu i hotelijerstvu bio znatno veći od današnjeg (Jovanović 2001, 123-131). Pretpostavljamo da su sa razvojem digitalizacije, u iznalaženju i kreiranju didaktičkog materijala, nastavnici sada upućeniji na rad sa stručnim dokumentima i materijalom dostupnim preko interneta, kao i da se udžbenici stranog jezika struke u većoj meri štampaju u matičnim zemljama učenika /studenata.

U udžbenike francuskog jezika kao stranog za područje rada Turizam francuskih izdavača spadaju udžbenici *Tourisme.com*, *Le français en contexte - Tourisme* i udžbenik *Bon voyage!* Sva tri udžbenika sadrže priručnik za nastavnika

i CD MP3 audio. Namenjeni su polaznicima jezičkog nivoa A2 i komunikativno-akcionog su pristupa. Na akcionom pristupu insistiraju autori udžbenika *Bon voyage!* i *Français en contexte-Tourisme* u kojima se u okviru svake lekcije učenici/studenti upućuju na izradu finalnog projekta. Sva tri udžbenika namenjena su polaznicima jezika struke, s tim da *Français en contexte-Tourisme* zahteva solidna stručna predznanja iz oblasti turizma. Ovaj udžbenik sadrži pripremne vežbe za ispite Francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu koje organizuje Privredna komora Pariza[1]. Dok su udžbenici *Tourisme.com* i *Bon voyage!* predviđeni za 60 časova nastave francuskog jezika, udžbenik *Le Français en contexte - Tourisme* namenjen je za 120 sati nastave.

Za razliku od udžbenika *Tourisme.com* i *Français en contexte - Tourisme*, udžbenik *Bon voyage!* ne sadrži dovoljan broj usmenih i pismenih vežbanja koja bi osigurala očekivani napredak učenika/studenta. Nadalje, određene gramatičke strukture u udžbeniku, ili nisu prezentovane, ili nisu obrađivane progresivno (npr. uvodi se glagol pouvoir, a tek nakon toga glagoli prve grupe); njihovo usvajanje nije u dovoljnoj meri razrađeno što dezorijentiše i obeshrabruje polaznike, ne ulivajući im sigurnost prilikom izražavanja; određena stručna leksika je površno prezentovana (primer vokabulara za orijentaciju u prostoru), dok je s druge strane previše detaljisana za manje frekventne situacije (izdavanje/iznajmljivanje automobila). Rad na fonetici je zanemaren u sva tri udžbenika.

Za područje rada Hotelijerstvo/Restoraterstvo/Gastronomija, na tržištu Francuske nailazimo na udžbenike *Hôtellerie-Restauration.com, En cuisine* i *En cuisine et en salle* . Sva tri udžbenika dopunjena su priručnikom za nastavnika i CD-om MP3 audio. Dok su prva dva udžbenika namenjena učenicima nivoa A2, treći je koncipiran za nivo B1/B2.

Budući da se francuski u struci za zanimanja konobar i kuvar u crnogorskim srednjim stručnim školama izučava u odeljenjima trećeg, a ređe četvrtog stepena obrazovanja, i da ga često pohađaju učenici početnog nivoa znanja francuskog jezika, nijedan od gore pomenutih udžbenika nije adekvatan za rad u nastavnom procesu. Naime, udžbenik *En cuisine* je izvorno napisan za govornike španskog kao maternjeg jezika koji imaju daleko manje poteškoća u savladavanju romanskih jezika, u ovom slučaju francuskog.[2]

Udžbenik *Bienvenue au Monténégro*! za područje rada Trgovina, Turizam i Hotelijerstvo je publikovan u Crnoj Gori 2008. godine. Namenjen je početnicima u izučavanju francuskog jezika i dopunjen je CD-om na kojem je snimljen veliki broj vežbi slušanja. Komunikativnog pristupa, udžbenik sadrži i veliki broj aktivnosti i vežbanja. Svaka je lekcija obogaćena kulturološkim elementima povezanim sa strukom, prezentovanim na crnogorskom jeziku u okviru kraćih ilustrovanih tekstova (francuska gastronomija, francuski kafe, Pariz grad

1 DELF Pro CIEP-a i DFP tourisme et hôtellerie koji organizuje Privredna i industrijska komora Pariza

2 Udžbenik *En cuisine* je rezultat projekta koji je pokrenula Francuska Alijansa iz Lime (Peru) 2011. godine.

svetlosti, francuske regije, francuski praznici i godišnji odmor, Francuska u Crnoj Gori). Budući da je udžbenik publikovan pre sedamnaest godina, zahteva da bude dopunjen, posebno u delu koji predstavlja poznate i slavne ličnosti Francuske iz sveta umetnosti, sporta i politike.

4. PRILAGOĐENOST UDŽBENIKA FRANCUSKOG JEZIKA U TURIZMU I HOTELIJERSTVU CRNOGORSKIM INSTITUCIONALNIM OKVIRIMA – REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

U Priručniku publikovanom za nastavnike crnogorskih osnovnih i srednjih škola koji sadrži ključne kompetencije kojima učenik mora da ovlada, uz brojne druge, istaknuta je kompetencija višejezičnosti (Ključne kompetencije – priručnik za nastavnike 2020, 52). Naime, kada je reč o predmetu Drugi strani jezik, očekuje se da učenik na kraju srednjoškolskog obrazovanja:

- koristi vokabular, gramatičke norme osnovne vrste verbalne interakcije i registra drugog stranog jezika na nivou A2 ZEO
- uvažava društvene konvencije, kulturne aspekte i promjenljivost stranih jezika u komunikaciji
- sluša, čita, govori i piše drugi strani jezik na nivou A2 ZEO
- pronalazi i koristi različite komunikacione situacije i izvore za učenje različitih jezika
- ponašanjem i djelovanjem demonstrira uvažavanje kulturnih različitosti, interesovanje i radoznalost o različitim jezicima i interkulturnog ponašanja

Osim navedenog dokumenta, nastavnici se u crnogorskim srednjim stručnim školama za područje rada turizam i ugostiteljstvo moraju rukovoditi programom koji propisuje opšteobrazovne i stručne ishode učenja. Ovaj program je 2021/22. godine izradio Centar za stručno obrazovanje Crne Gore, a odobrio Nacionalni savjet za obrazovanje. Obrazovni programi su istovetni za sve strane jezike, dok su ishodi učenja usklađeni sa ostalim stručnim predmetima za odgovarajući razred.

Za potrebe ovog rada analizirani su udžbenici francuskog jezika u turizmu i hotelijerstvu sa ciljem utvrđivanja zastupljenosti tematskih celina sa propisanim opšte-obrazovnim i stručnim ishodima učenja za zanimanja hotelsko-turistički tehničar[3] i restorater[4]. Iz pomenute analize izuzeti su udžbenici *En cuisine* i *En cuisine et en salle* iz prethodno pomenutih razloga. Analizi smo priključili udžbenik poslovnog francuskog jezika *Français.com* (srednji nivo) čija je tematika usmerena ne samo ka poslovnom svetu, već i ka svetu putovanja. Ovaj udžbenik izdavača Clé international zahteva predznanje francuskog jezika na nivou A1,

3 Obrazovni program za zanimanje hotelsko-turistički tehničar, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2021. Program je usvojen na XIX sjednici Nacionalnog savjeta za obrazovanje održanoj 16.juna 2021.

4 Obrazovni program za zanimanje Restorater, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2021. Program je usvojen na II sjednici Nacionalnog savjeta za obrazovanje, održanoj 28. jula 2022. godine

pokriva 100 sati nastave i priprema polaznike za polaganje ispita iz poslovnog francuskog (u organizaciji Privredne komore Pariza) i međunarodnog ispita opšteg francuskog jezika DELF. Bazira se na akcionom pristupu, insistirajući na progresivnom pristupu gramatici. Stručna terminologija nije navedena u formi popisa, već je prezentovana na kraju udžbenika u sklopu rečenica, radi lakšeg memorisanja. Svaka lekcija obuhvata i aspekte kulture i dotiče se interkulturnih odnosa.

Rezultati istraživanja pokazuju da (ukoliko se izuzmu teme propisane obrazovnim programom koje obuhvataju zdrave stilove života, različite tipove restorana i prezentaciju vinske karte koje se ne obrađuju ni u jednom udžbeniku) udžbenik *Français.com* koji nije namenjen francuskom jeziku u turizmu i hotelijerstvu, već poslovnom francuskom, ima najveći udeo podudarnosti sa propisanim opšte-obrazovnim i stručnim ishodima učenja za hotelsko-turistička i ugostiteljska zanimanja.

Naime, nakon urađene analize, uočavamo da nijedan od ponuđenih udžbenika, ne korespondira u potpunosti propisanim opšte-obrazovnim i stručnim ishodima učenja za zanimanja hotelsko-turistički tehničar i restorater. Iznenađuje činjenica da udžbenik koji nije koncipiran za stručne profile kojima se bavimo u radu, sadrži najveći procent poklapanja sa ishodima učenja za zanimanje restorater, dok se isti po izboru tema nalazi na drugoj poziciji kada je reč o usmerenju hotelsko-turistički tehničar. Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da se poslovni kontakti u oblasti turizma i hotelijerstva ne svode samo na uskostručnu komunikaciju i da u velikoj meri sadrže elemente karakteristične za opšti jezik i širi profesionalni kontekst.

Za potrebe rada realizovana je aprila 2024. godine i anketa, u formi upitnika, koju su ispunjavali nastavnici francuskog jezika. U anketi je učestvovalo 7 od ukupno 10 srednjoškolskih nastavnika koji predaju francuski jezik u turizmu i hotelijerstvu u Crnoj Gori. Svi nastavnici ističu problem „nepoklapanja" sadržaja udžbenika sa propisanim ishodima učenja, što ih primorava da kombinuju materijal iz različitih udžbenika i donose na čas autentične dokumente. Ovakav način rada zahteva od njih mnogo veći angažman i dužu pripremu, pa su gotovo svi jednoglasni da bi im adekvatan udžbenik znatno olakšao rad u učionici i uštedeo vreme u pripremnoj fazi časa. Učesnici ankete posebno podvlače problematiku nedostatka udžbenika za početni nivo izučavanja francuskog jezika za zanimanje konobar i restorater budući da bi trebao biti namenjen učenicima koji se uglavnom školuju na nivou trećeg stepena obrazovanja, pripremajući se, već u maloletnom periodu života, za izazove tržišta rada. Uz udžbenik *Bienvenue au Monténégro!* nivoa A1 koji većina profesora koristi u svom radu sa učenicima prvih razreda usmerenja hotelsko-turistički tehničar, nastavnici predlažu izradu slično koncipiranog udžbenika za više nivoe (A2/B1) u kojima bi tematski bilo zastupljeno i crnogorsko podneblje i crnogorska kulturna baština.

5. ZAKLJUČAK

Nastava/učenje stranog jezika struke je u Crnoj Gori marginalizovana na svim nivoima obrazovanja uprkos strategiji razvoja države usmerenoj ka članstvu u EU, i turizmu kao prioritetnoj privrednoj delatnosti. Ovakva konstatacija je posebno uočljiva u nastavi/učenju drugog stranog jezika budući da se u Crnoj Gori ona ne sprovodi planski, u skladu sa potrebama tržišta rada i drugim relevantnim kriterijumima vrednovanja stranih jezika u kontekstu današnje globalne ere (Jovanović, Lazarević-Milivojević 2020, 227-228). Posebno se ističe nedovoljna svest donosioca odluka kada je reč o izučavanju stranih jezika na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru gde se svi strani jezici (prvi kao i drugi izborni) izučavaju samo na I i II godini studija sa fondom od 2+1, što ne korespondira sa evropskom jezičkom politikom i programima drugih evropskih fakulteta istog ili sličnog profila.

Osim nedovoljnog fonda časova, istakli bismo činjenicu potvrđenu od strane anketiranih nastavnika francuskog jezika, da je izbor drugog stranog jezika u pojedinim školama u Crnoj Gori, nametnut učenicima od strane školskog menadžmenta. Nadalje, usled nedostatka nastavnog kadra i nedovoljnog broja učenika za formiranje nastavnih grupa, u određenom broju stručnih škola učenici koji su u osnovnoj školi učili francuski jezik nisu u mogućnosti da nastave sa njegovim izučavanjem.

Budući da nijedan ponuđeni udžbenik u crnogorskim srednjim turističkim školama nije tematski u potpunosti prilagođen potrebama učenika i njihovom stručnom profilu, nastavnici su u svom radu prinuđeni da kombinuju materijal iz različitih udžbenika, što im u znatnoj meri otežava rad. S druge strane, neposedovanje adekvatnog udžbenika i njegovo nedonošenje na čas često destimuliše učenike srednjih stručnih škola naviknute da gradivo uvežbavaju, obnavljaju i uče iz jednog udžbenika.

Izazov u nastavnom procesu predstavlja i nedostatak kvalitetnog udžbenika za početni nivo učenja francuskog jezika, posebno za zanimanje konobar i restorater, preciznije udžbenika namenjenog učenicima koji se školuju na nivou trećeg stepena obrazovanja. Kreiranje ovakvog udžbenika koji bi bio dvojezičan i usmeren isključivo na određene profesionalne situacije podstakao bi motivaciju pomenutih učenika koji se uglavnom opredeljuju za izučavanje onih stranih jezika koje smatraju jednostavnijim za savladavanje (ruski, italijanski).

S druge strane, za one učenike koji se obrazuju za zanimanje hotelsko-turistički tehničar kao i za studente koji se pripremaju za Bachelore turizma i hotelijerstva, udžbenik jezika struke bi morao sadržati u značajnijoj meri elemente opšteg jezika, jer se njihove buduće profesionalne potrebe neće uvek ograničavati na profesionalne situacije. Osim pomenutog, važan je i kulturološki i promotivni aspekt udžbenika koji bi, osim francuskih turističkih atrakcija i kulturno-istorijskog nasleđa, uključivao i elemente crnogorske kulturne baštine uz obaveznu interkulturnu komponentu povezanu sa francusko-crnogorskim

nasleđem. Jer, kako ističe Odile Challe, izvan strogo utvrđenih institucionalnih zahteva, struka koju učenik/student treba da pokuša da iskaže na francuskom jeste struka njegovog podneblja i njegove kulture (Challe, 2002, 131).

Literatura

Primarni izvori

Bošković, Dušan (koordinator). 2021/22. *Obrazovni program Hotelsko-turistički tehničar*. Doc: OP-100141. Podgorica: Centar za stručno obrazovanje: 11,70,132,187.

Bošković, Dušan (koordinator). 2021/22. *Obrazovni program Restorater*. Doc: OP-100141. Podgorica: Centar za stručno obrazovanje: 10,53,104,167.

Ilić-Radojković, Katarina B. 2014. „Nastava jezika struke/jezika za posebne namene u kontekstu evropske obrazovne jezičke politike." PhD diss., Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu.

Jovanović, Ivona. 2001. „ Francuski jezik turizma i hotelijerstva." Master's thesis, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.

Naučne i stručne publikacije

Challe, Odile. 2002. *Enseigner le français de spécialité*. Paris: Economica.

Dany, Max. 1979. „Le français de l'hôtellerie et du tourisme." *Le Français dans le monde*, no. 149: 74-80.

Jovanović, Ivona, Lazarević-Milivojević, Isidora. 2021. „La place du FLE dans le système éducatif monténégrin: analyse d'une situation paradoxale." In *Enseignement/ Apprentissage du français dans les Balkans,* edited by Ksenija Djordjevic Léonard and Jovan Kostov, 121-141. Roma: Aracne.

Jovanović, Ivona, Lazarević-Milivojević, Isidora. 2020. „Francuski jezik u turizmu i jezična politika Crne Gore na primjeru općine Kotor."In *Strani jezici i turizam*, edited by Vlado Sušac, Tomislav Krpan and Ivana Lozo, 213-233. Zadar: Morepress.

Langevin, Sébastien, 2014. „Apprendre au travail et par le travail."*Le Français dans le monde*, no. 391: 48-49.

Lehmann, Denis. 1993. *Objectifs spécifiques en langue étrangère.* Paris: Hachette.

Magniante, Jean-Marc. 2007. „Une démarche de référentialisation en français des professions: le partenariat Universités – Chambre de Commerce et d'Industrie de Paris." *Français dans le monde - Recherche & Applications. Langue et travail.* no.42: 129-146.

Mirić, Milica. 2020. *Francuski jezik struke - Teorijski i leksičko-morfološki aspekti.* Beograd: Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet.

Mourlhon-Dallies, Florence. 2007. „Quand faire, c'est dire: évolutions du travail, révolutions didactiques?" *Français dans le monde - Recherche & Applications.* no 42: 12-32.

Udžbenici

Bencini, Vera, Cangioli, Monique, Paola, Naldini, Francesca, Aurélie, 2025. *En cuisine et en salle - Français professionnel.* Paris: Clé international.

Cholvy, Jérôme. 2014. *En cuisine!- Français professionnel.* Paris: Clé international.

Corbeau, Sophie, Dubois, Chantal, Penfornis, Jean-Luc. 2013. *Tourisme.com – Français professionnel*, Paris: Clé international.

Corbeau, Sophie, Dubois, Chantal, Penfornis, Jean-Luc, Semichon, Laurent. 2013. *Hôtellerie-restauration.com – Français professionnel*. Paris: Clé international.

Dany, Max, Laloy, Jean-Robert. 1980. *Le Français de l'hôtellerie et du tourisme*. Paris: Hachette.

Dussac, Elisabeth. 2017. *Bon voyage! - Le français du tourisme.* Paris: Clé international.

Laygues, Arnaud, Coll, Andreu. 2014. *Le Français en contexte – méthode de français professionnel Tourisme* A1+/A2+. Paris: Maison des langues.

Jovanović, Ivona, Mandić-Abdić, Edina. 2008. *Bienvenue au Monténégro!* Udžbenik francuskog jezika za I razred srednjih stručnih škola, Područje rada: Trgovina, turizam i ugostiteljstvo. Podgorica: Centar za stručno obrazovanje.

Penformis, Jean-Luc.2011. *Français.com (niveau intermédiaire)* – méthode de français professionnel et des affaires. Paris: Clé international.

Izvor sa interneta

„Ključne kompetencije – priručnik za nastavnike osnovnih i srednjih škola sa smjernicama za formativno vrednovanje ". Projekat „Integracije ključnih kompetencija u obrazovni sistem Crne Gore",verzija 31.08.2020. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ikces.me/wp-content/uploads/2020/09/Prirucnik-za-nastavnike-kljucne-kompetencije.pdf

LES MANUELS ET L'ENSEIGNEMENT/APPRENTISSAGE DU FRANÇAIS DU TOURISME ET DE L'HÔTELLERIE AU MONTÉNÉGRO

Résumé

De tous les pays des Balkans, l'économie du Monténégro est celle qui est la plus basée sur le développement du tourisme. Le nombre de touristes français étant en hausse depuis plus d'une décennie, l'industrie du tourisme a de plus en plus besoin de professionnels francophones. Cependant, le nombre d'apprenants attirés par l'enseignement /apprentissage du français ne cesse de diminuer. Ce chiffre, en 2024 ne représente que la moitié des effectifs de 2014. Cet état de fait engendre un manque évident de spécialistes francophones, en particulier de guides touristiques, ce qui oblige les agences de voyage à importer les cadres déficitaires des pays voisins. Face à cette situation paradoxale, nous avons voulu réfléchir aux méthodes destinées à l'enseignement du français du tourisme et de l'hôtellerie, avec l'objectif de susciter davantage d'intérêt pour son apprentissage. L'analyse des plans d'études et des programmes d'enseignement des langues étrangères, ainsi qu'une enquête réalisée auprès des enseignants du français du tourisme et de l'hôtellerie des lycées techniques monténégrins, nous révèle le manque de méthodes adéquates destinées à l'enseignement du français professionnel. Les enseignants soulignent de nombreuses difficultés rencontrées dans des classes de langues à répartition

hétérogène et mettent en évidence la problématique de l'acquisition des manuels adaptés et l'élaboration du matériel didactique.
À la suite d'un état des lieux de l'enseignement/apprentissage du français du tourisme et d'hôtellerie au Monténégro, nous avons jeté un regard sur les méthodes de FLP, FOS, disponibles sur le marché français et/ou monténégrin et sur celles utilisées en classe de langue au Monténégro. Une analyse comparative des programmes d'enseignement et des contenus des manuels nous amène à réfléchir aux besoins de l'élaboration de méthodes plus généralistes englobant des situations moins uniformes qui souligneraient les spécificités locales du pays et la composante interculturelle liée à l'héritage franco-monténégrin.

Mots clés : français professionnel, tourisme et hôtellerie, manuels, Monténégro